

Effektuppföljning av webbutbildningen Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck

Utvärderingen är genomförd av Splitvision Research på uppdrag av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
September 2023

Sammanfattning

Om effektuppföljningen

Syftet med effektuppföljningen av MUCFs webbutbildning *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* är att få en bild av **vilka effekter den kunskap och det stöd** som myndigheten erbjuder genom webbutbildningen får i de yrkesverksamma och ideellt engagerades möte med unga.

Uppföljningen har genomförts av Splitvision Research med etnografisk metodik och baseras på gruppintervjuer med medarbetare på tre fritidsgårdar och en ungdomsmottagning. Totalt har 16 personer intervjuats.

Uppföljningen har genomförts i form av *basmätningintervjuer* före deltagarna gått utbildningen och *uppföljande intervjuer* efter deltagarna tagit del av utbildningen. De initiala gruppintervjuerna genomfördes i oktober–november 2022. I april–maj 2023 genomfördes de uppföljande gruppintervjuerna.

Resultat

Vår slutsats är att webbutbildningen *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* **på ett enkelt och pedagogiskt sätt stärker och ger trygghet** till personer som möter och samtalar med ungdomar som lever med hedersnormer och eventuellt flera utsattheter (upplever rasism, är hbtqi-personer och/eller lever med en funktionsnedsättning).

Vår bedömning är att webbutbildningen ger **god utväxling** på 1,5 timmes investerad tid för deltagarna. **Effekten av utbildningen sker framför allt på ett personligt plan för deltagarna.** Den stärker deltagarna i deras yrkesroll, leder med stor sannolikhet till **bättre samtal med ungdomar** kring hedersrelaterade frågor och stärker sannolikt i sin tur ungdomarna.

Utöver att utbildningen givit effekter på ett personligt plan kan vi i vår analys även se att den givit effekter på arbetssätt och verksamhet.

Effekter av utbildningen på ett personligt plan

Flera av de intervjuade beskriver att utbildningen gav dem tillfälle till reflektion och att utbildningen och dess innehåll framför allt bidrog till en "uppfräschning" och aktualisering av deras tidigare kunskaper.

De effekter som utbildningen har på ett personligt plan kan summeras med följande punkter:

1. Stärkta i att de redan besitter mycket kunskap.
2. En bredare grund att stå på.
3. Ökad vokabulär.
4. Ögonöppnare på flera olika plan.
5. Medvetenhet runt vikten av att ha samtal på rätt sätt.
6. Medvetenhet om att de inte når ut till alla målgrupper.

Effekter av utbildningen för deras arbetsätt/verksamhet

I analysen kan vi se att utbildningen givit effekter på arbetsätt och verksamhet gällande följande fyra områden:

1. Ökad samsyn.
2. Förändring i bemanning och fördelning av arbetet.
3. Förstärkt medvetenhet om behovet av att nå ut till en bredare målgrupp.
4. Upptäckt nya mönster i sin målgrupp, som exempelvis att det finns ett mönster av hedersproblematik runt en målgrupp som de tidigare inte sett.

Rekommendationer

Vi har följande fyra rekommendationer:

Stöd till handling

Vi rekommenderar att utbildningen kompletteras med exempel på enkla övningar och angreppssätt som gör att de direkt efter utbildningen proaktivt kan börja tillämpa kunskaperna tillsammans med ungdomarna. Rekommendationen baseras på att vi i de intervjuades berättelser ser att steget för dem blir för långt för att direkt efter utbildningen kunna omsätta till handling och nyttja det *momentum* som uppstått efter att de gått utbildningen.

Komplettera utbildningen med berättelser ur helhetsperspektiv

För att än bättre kunna möta ungdomarna och kunna läsa av signaler, efterfrågar deltagarna konkreta berättelser, där de får följa några ungdomars berättelser om deras upplevelser av hedersrelaterat våld och förtryck. De ungas berättelser kompletteras med fördel med berättelser ur olika aktörers perspektiv (vårdnadshavare, berörd personal inom socialtjänst, skola) i syfte att ge en helhetsbild av sammanhanget.

Underlätta och guida till efterarbete

Efter genomförd utbildning behövs någon form av påminnelse eller tydlig hänvisning till att nyttja materialet som finns i Kunskapsbanken. Nedan följer tre förslag på kompletteringar som kan göras:

- E-postutskick till dem som genomfört utbildningen med påminnelse.
- Bryt loss reflektionsövningar och stödmaterial till en egen utbildningsmodul som riktar sig till arbetsgrupper som går utbildningen tillsammans.
- Kombinera webbutbildningen i ett paket med föreläsningar (fysiskt eller digitalt), där det också ingår diskussioner runt teman i utbildningen.

Samverka på systemnivå för ett heltäckande agerande

Varje gång ett barn eller en ungdom drabbas av hedersrelaterat våld eller förtryck har insatserna kommit för sent. Om insatserna ska göras utifrån barnets bästa, handlar det främst om att föregå så att hedersrelaterat våld och förtryck inte äger rum. För att stävja hedersrelaterat våld och förtryck behövs insatser som görs i ett tidigt, förebyggande skede, ske på systemnivå.

Vi rekommenderar att *MUCF* tillsammans med andra relevanta myndigheter exempelvis *Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck* och *Skolverket* och *intresseorganisationer* får ett än mer dedikerat uppdrag att utifrån ett helhetsperspektiv jobba samverkande och proaktivt med kunskaps- och värderingsarbete.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1. Inledning.....	6
1.1 Syftet med effektuppföljningen.....	6
1.2 Om webbutbildningen.....	6
1.3 Läsanvisningar och begrepp	7
1.4 Om uppföljningens genomförande.....	9
2. Verksamheternas situation och arbete	11
2.1 Om de öppna fritidsverksamheternas situation	11
2.2 Allmänt om Ungdomsmottagningens situation.....	13
2.3 Tydliga och subtila berättelser om heder	17
3. Vad deltagarna tycker om webbutbildningen.....	18
3.1 Hur deltagarna genomförde utbildningen.....	18
3.2 Deltagarnas åsikter om utbildningens innehåll och pedagogik.....	19
4. Resultat	25
4.1 Utbildningens effekter.....	25
4.2 Effekter av utbildningen på ett personligt plan	26
4.3 Effekter av utbildningen för deras arbetssätt/verksamhet	30
4.4 Behövs en extern kraft och energi	31
4.5 Svår balansgång	32
4.6 Möter utbildningen deras förväntningar?	33
5. Slutsatser och rekommendationer	35
5.1 Slutsatser	35
5.2 Rekommendationer	36
Referenslista.....	40
Om Splitvision Research	41

1. Inledning

1.1 Syftet med effektuppföljningen

Syftet med effektuppföljningen av *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* är att få en bild av **vilka effekter den kunskap och det stöd** som myndigheten erbjuder genom webbutbildningen får i de yrkesverksammans och ideellt engagerades möte med unga.

1.2 Om webbutbildningen

1.2.1 Om *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck*

Utbildningen *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* fokuserar på **bemötande och samtal** med unga som är eller riskerar att vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och inkluderar perspektiven hbtq¹, intellektuell funktionsnedsättning och utsatthet för rasism.

Utbildningen tar cirka 1,5 timme att genomföra och riktar sig till yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga som är nya i Sverige, men även unga generellt. Det kan exempelvis vara skolpersonal, fritidsledare, socialsekreterare, personal på HVB-hem eller ideellt engagerade inom civilsamhället.

1.2.2 Om hela utbildningspaketet *Rätt att veta!*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, har regeringens uppdrag att genomföra informationsinsatser rörande hedersrelaterat våld och förtryck, hälsa och jämställdhet riktade till yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga som är nya i Sverige. Inom uppdraget har myndigheten tagit fram ett webbaserat utbildningspaket som heter *Rätt att veta!* och som är tänkt att vara ett stöd för att skapa trygga och inkluderande samtal om ämnen som ibland kan vara svåra att närma sig. Utbildningspaketet består av fyra utbildningar i form av en grundutbildning samt tre temautbildningar:

- Rätt att veta! – Grundutbildning
- Rätt att veta! – SRHR
- Rätt att veta! – Trauma
- Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck (effektuppföljningen berör denna utbildningsdel).

¹ I utbildningen *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* användes begreppet *hbtq* eftersom det inte finns någon tillgänglig kunskap om våld och kontroll med heder som motiv riktat mot personer med intersexvariation. Men i denna rapport kommer vi främst att använda *hbtqi*, såvida det inte handlar direkt om utbildningen.

MUCF genomför uppdraget i samverkan med UMO som driver sajten Youmo.se.

Effekt mål för *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* är att

- fler yrkesverksamma och andra vuxna initierar och genomför samtal med unga om hedersrelaterat våld och förtryck
- fler yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga känner sig trygga i sina samtal om hedersrelaterat våld och förtryck med unga.

1.3 Läsanvisningar och begrepp

1.3.1 Läsanvisningar

De beskrivningar och citat som används i rapporten är representativa för vad flera av de intervjuade har uttryckt eller exemplifierar situationer som beskrivits av flera. I några av citaten har vi tagit bort ord för att kunna garantera anonymiteten.

När vi i rapporten skriver "de intervjuade" eller "deltagarna" representerar det vad majoriteten av de intervjuade uttryckt.

1.3.2 Disposition

Strukturen i rapporten är uppbyggd enligt följande:

- I kapitel 1 presenteras uppföljningens syfte, kort om webbutbildningen och utbildningspaketet den ingår i, läsanvisningar och begrepp samt uppföljningens genomförande och arbetsprocess.
- I kapitel 2 presenteras hur de öppna fritidsverksamheterna och ungdomsmottagningen beskriver sin situation och verksamhet.
- I kapitel 3 presenteras vad deltagarna tycker om webbutbildningen.
- I kapitel 4 presenteras resultat och effekter av webbutbildningen, på ett personligt plan samt effekter av utbildningen gällande deras arbetssätt och verksamhet.
- I kapitel 5 presenteras slutsatser och reflektioner.

1.3.3 Begrepp

Som stöd för läsningen önskar vi förtydliga följande begrepp som används i rapporten.

Deltagarna

Utifrån vad som passar bäst i texten benämner vi målgruppen som deltagit i webbutbildningen och omfattats av effektuppföljningen för *deltagarna* eller *medarbetarna från de öppna fritidsverksamheterna* alternativt *fritidsledarna* respektive *deltagarna* eller *medarbetarna från ungdomsmottagningen*.

Hbtqi

I denna rapport används främst begreppet *hbtqi*, ett samlingsnamn för homosexuella, bisexuella, transpersoner och personer som identifierar sig med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner.

I utbildningen *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* användes begreppet *hbtq* eftersom det inte finns någon tillgänglig kunskap om våld och kontroll med heder som motiv riktat mot personer med intersexvariation.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Med hedersrelaterat våld och förtryck avses, enligt regeringens proposition 2019/20:131², att främst flickor och kvinnor men även pojkar och män begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Hedersrelaterat våld och förtryck har en kollektiv karaktär på så sätt att det ofta understöds eller uppmanas av andra personer i slakten samt är förankrat i en bredare krets.

I propositionen betonas att hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem och att dess konsekvenser är oacceptabla. Vidare att det kränker och begränsar främst flickors och unga kvinnors, men även unga mäns och hbtq-personers grundläggande fri- och rättigheter. Propositionen slår också fast att:

Hedersrelaterat våld och förtryck är kopplat till hedersnormer som bygger på starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar. De patriarkala föreställningarna tar sig uttryck i kontroll av flickor och kvinnor som sträcker sig från begränsningar i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet till begränsningar i val av utbildning, arbete, äktenskap och äktenskapsskillnad. I sin mest extrema form kan hedersnormerna leda till allvarlig brottslighet såsom till exempel hot om våld och våld, inklusive dödligt sådant. För de individer som försöker trotsa kontrollen kan följderna bli allvarliga.”³

I rapporten använder vi ”hedersrelaterat våld och förtryck”, men vi kommer ibland även förkorta uttrycket till ”våld och kontroll”.

² Regeringens proposition 2019/20:131, *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*.

³ Regeringens proposition 2019/20:131, *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*, s. 24.

1.4 Om uppföljningens genomförande

Uppföljningen har genomförts av Splitvision Research med etnografisk metodik och baseras på djupintervjuer med medarbetare på tre fritidsgårdar och en ungdomsmottagning. Totalt har 16 personer intervjuats.

Intervjuerna har genomförts fördelat på två gruppintervjuer med medarbetare från fritidsgårdarna (genomfördes digitalt) och två gruppintervjuer med medarbetare från ungdomsmottagningen (genomfördes fysiskt).

Samma grupper intervjuades vid två tillfällen. De initiala **baslinjeintervjuerna** genomfördes i oktober–november 2022. Därefter tog verksamheterna del av webbutbildningen och arbetade vidare utifrån dess material. I april–maj 2023 genomfördes de **uppföljande gruppintervjuerna**.

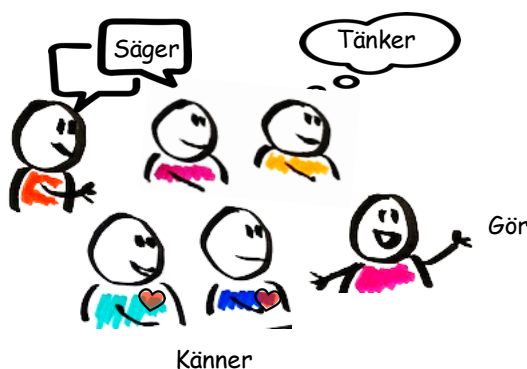
Verksamhet	Kommun	Gruppintervju före webbutbildningen	Gruppintervju efter webbutbildningen
3 fritidsgårdar	Kommun A	2 gruppintervjuer med totalt 7 personer	2 gruppintervjuer med totalt 6 personer
1 ungdomsmottagning	Kommun B	2 gruppintervjuer med totalt 9 personer	2 gruppintervjuer med totalt 7 personer
		Totalt 16 personer	Totalt 13 personer

Tabell 1.1. Vilka som blivit intervjuade inom ramen för uppföljningen.

Urval och rekrytering av fritidsgårdar och ungdomsmottagning har genomförts av MUCF. Urvalet har gjorts utifrån att det ska vara representativt för både land och stad.

1.4.1 Om intervjuerna

Gruppintervjuerna har genomförts med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Intervjuunderlaget har tagits fram i samverkan med MUCF. Fokus i intervjuerna har legat på att fånga vad deltagarna säger, tänker, känner och gör.

I intervjuerna har vi använt det man inom etnologin kallar *rörligt sökarljus*⁴, vilket innebär att vi haft ett öppet förhållningssätt och navigerat oss framåt i våra intervjuer och i vår analys⁵.

I *baslinjeintervjuerna* har fokus legat på att fånga deltagarnas beskrivningar av sina verksamheter och nuvarande arbetssätt samt förväntningar på utbildningen. I de *uppföljande intervjuerna* har fokus legat på att fånga hur de upplevde utbildningen och utbildningsmaterialet samt vad den gjort för skillnad (effekter).

1.4.2 Analys

I syfte att komma åt vad utbildningen leder till har vi använt oss av **etnografisk metodik** och fångat vad människor säger, tänker, känner och gör.

I analysen av utbildningens effekter har vi använt oss av förändringsteori och den projektlogik vi tog fram tillsammans med MUCF innan baslinjeintervjuerna genomfördes.

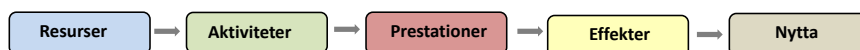

Illustration 1.1. Illustration av Theory of Change (förändringsteori).

Vi har i analysen också använt oss av **mönstersökande angreppssätt**, där vi sökt mönster och förståelse i de intervjuades beskrivningar. Vi har tagit hänsyn till vad de intervjuade säger, vad de inte säger samt vad som sägs "mellan raderna".

Vi har också ställt resultatet i ett **mikro-, meso- och makroperspektiv**, där vi analyserar vad förändringarna betyder för deltagarna, de respektive verksamheterna, för lokalsamhället samt för samhället i stort.

⁴ Ehn, Billy & Lövgren, Orvar (1996).

⁵ Rörligt sökarljus innebär att det ges möjlighet att komma åt sådant som man i förväg inte visste om att man skulle ställa frågor om.

2. Verksamheternas situation och arbete

I syfte att sätta den effekt webbutbildningen har haft i rätt kontext följer här nedan en summering av hur de öppna fritidsverksamheterna och ungdomsmottagningen beskrivit sin situation och verksamhet, både vid baslinjeintervjuerna och de uppföljande intervjuerna.

2.1 Om de öppna fritidsverksamheternas situation

De tre öppna fritidsverksamheterna som medverkar i uppföljningen finns i en mindre kommun i Mellansverige. En av fritidsverksamheterna finns i kommunens centralort och de två andra finns i tätorter i samma kommun.

Medarbetarna i kommunens centralort beskriver att deras yrke omfattar att de både arbetar med fritidsklubbsverksamhet⁶ och fritidsgårdsverksamhet⁷. Medarbetarna i tätorterna beskriver däremot att de enbart har fritidsgårdsverksamhet (för ungdomar från årskurs 6 och uppåt).

Fortsättningsvis i rapporten benämns de *öppna fritidsverksamheterna* som *"fritidsgårdar"*.

Om besökarna

Till fritidsgårdarna kommer, enligt fritidsledarnas beskrivningar, barn och ungdomar som utöver fritidsgården även har andra fritidsaktiviteter. Till fritidsgårdarna kommer även barn och ungdomar som på sin fritid enbart besöker fritidsgården (både de som aktivt väljer att göra så och de som av olika anledningar inte har möjlighet att göra någon ytterligare fritidsaktivitet).

Fritidsgården i centralorten möter unga som lever med hedersnormer

De intervjuade från fritidsgården i centralorten beskriver att de emellanåt möter unga som de upplever lever med någon form av hedersrelaterad begränsning, till exempel tjejer som inte får vara på fritidsgården för sina föräldrar (se även 2.3 *Tydliga och subtila berättelser om heder*). De intervjuade från de två fritidsgårdarna i tätorterna lite längre bort från kommunens centralort beskriver att de mer sällan möter ungdomar som lever med hedersnormer, men att deras kollegor i centralorten i högre grad möter den gruppen då deras fritidsgård ligger i ett mångkulturellt område.

⁶ Klubbverksamheten är lagstyrd verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar i årskurs 4–6.

⁷ Fritidsgårdsverksamheten är en mer öppen verksamhet som riktar sig till alla barn och unga från årskurs 6 och upp till 20 år.

Medarbetare från samtliga fritidsgårdar beskriver att de har tjejtorg, vilket innebär att de har specifika kvällar då enbart tjejer är välkomna till fritidsgården. Tjejkvällarna anordnas för att tjejer ska kunna besöka fritidsgården utan att killarna "tar över". De anordnas även för de tjejer vars familjer av olika anledningar inte låter dem besöka fritidsgården.

” *Varför vi har tjejtorget? Går vi tillbaka x antal år har vi haft få tjejer som besökt oss. Vi försöker locka hit fler tjejer. Hur ska vi få dem att våga vara här. Det här är en kommun med många nationaliteter. Många som kanske inte får vara här om storebror är här och tvärtom. Då skapade vi det här för x antal år sen. I perioder är många besökare här och vissa perioder lite. Målet var att försöka få in dessa tjejer vanliga kvällar, att få dem se att det är ingenting farligt här, det har vi lyckats med. Nu har vi ett gäng på kanske 20 tjejer som kommer vanliga kvällarna. Sen har vi tjejer som bara kommer på tjejtorgskvällarna och inte någon annan kväll.”*

Fritidsgårdarna möter få hbtqi-ungdomar och få unga som lever med funktionsnedsättning

Fritidsledarna beskriver att de (vad de vet) möter få hbtqi-ungdomar och få unga med funktionsnedsättning. Ungdomar som lever med flera utsattheter upplever de är än mer ovanligt.

Fritidsledarna beskriver också att de **har svårt att nå ut till** ungdomar som är eller riskerar att vara utsatta för hedersvåld och förtryck samt som lever med flera utsattheter (som är hbtqi-ungdomar, lever med intellektuell funktionsnedsättning och utsatta för rasism).

Färre besökare under våren

Samtliga fritidsverksamheter beskriver att de av olika anledningar haft färre besökare under våren 2023 jämfört med hösten 2022, vilket de beskriver är ett årligt återkommande mönster.

De anledningar som nämns till att de haft färre besökare under våren är följande:

- Ett generationsskifte har ägt rum, där äldre ungdomar som besökte fritidsgården tidigare slutat komma för att de upplever att det är många yngre besökare på gården. Något de beskriver äger rum årligen.
- Fastemånaden Ramadan ägde rum (230322–230420).
- Många ungdomar har träffats utomhus (mer under våren än under hösten).
- Fler ungdomar har prioriterat träning under våren (än att besöka fritidsgården).
- En snöbollseffekt (om andra kompisar inte är där kommer inte de heller).

Hur fritidsverksamheterna arbetar

Fritidsledarna beskriver att grunden i fritidsverksamheten handlar om att erbjuda barnen och ungdomarna en meningsfull och utvecklande fritid samt att vara en meningsfull och trygg vuxen som finns där för barnen och ungdomarna och som de kan samtala med.

Samtliga vi intervjuat beskriver (vid baslinjeintervjuerna) att de upplever sig trygga och bekväma i att ta samtal om hedersrelaterat våld och förtryck med barnen och de unga. De känner sig inte heller främmande för att ta upp ämnen som sex och samlevnad. De beskriver exempelvis att de under hösten gått igenom många olika teman som de diskuterat, bland annat *Stopp! Min kropp!*, *barnkonventionen* samt sett på kamratskapsfilmer.

En problematik fritidsledarna beskriver är att det är svårt att arrangera/bjuda in till temakvällar eller aktiviteter med uttalat innehåll som exempelvis hbtqi och rasism för då väljer barnen och ungdomarna i högre grad att inte komma till fritidsgården den dagen. Utan ämnet får mer komma in i vardagspratet eller vid specifika situationer/diskussioner som uppstår spontant alternativt är inplanerade men utan att det kommunicerats ut till barnen och ungdomarna.⁸

Fritidsledarna beskriver att de inte arbetat under våren med utbildningens normförskjutande frågor då deras arbete med *Stopp! Min kropp!* och *barnkonventionen* utifrån årsplaneringen ändrats under våren då det är samma barn och ungdomar som går både höst och vår. (Under hösten är det mer uttalade aktiviteter, medan under våren kommer det mer upp spontant eller att fritidsledarna smyger in påminnelser.) De beskriver även att vårens verksamhet påverkats av faktorer som sjukdomar, föräldradidighet och chefsbyten.

2.2 Allmänt om Ungdomsmottagningens situation

Ungdomsmottagningen som medverkar i uppföljningen finns i en tätort i en mellanstor kommun i Mellansverige. Den ligger centralt i staden, men även ett av stadens mångkulturella områden ligger på gångavstånd från mottagningen.

Nedan följer en beskrivning av ungdomsmottagningens verksamhet.

Ungdomsmottagningen tar dagligen emot besökare på mottagningen, främst dagtid, men de har även bokningsbara kvällstider någon dag i veckan. De har även uppsökande verksamhet, där de (vid baslinjeintervjun) beskrev att de under hösten 2022 träffat elever i årskurs 8, något som främst genomfördes i grupp digitalt. De beskrev även att de besökt både anpassade grund- och gymnasieskolan, där de träffat ungdomar med intellektuell funktionsvariation.

⁸ Däremot beskrev de att det är lättare att ta upp specifika teman med barnen på fritidsklubben, men då de är yngre (åk 4–6) anpassar de hur de tar upp ämnena med dem.

Vid den uppföljande intervjun beskriver de att de under våren 2023 haft en utökad uppsökande verksamhet och aktiviteter ute på skolor. De har även precis startat ett samarbete med en skola, där en medarbetare från ungdomsmottagningen kommer finnas hos skolsköterskan någon dag i veckan. På så sätt kan de lättare möta ungdomar som av olika anledningar har svårt att besöka ungdomsmottagningen utanför skolan/skoltid.

De intervjuade beskriver även att de i januari 2023 startade en digital ungdomsmottagning med möjlighet att chatta för att underlätta för personer som av olika anledningar har svårt att ta sig till den fysiska ungdomsmottagningen. Men vare sig samarbetet med skolan eller den digitala ungdomsmottagningen har någon koppling till att medarbetarna gått webbutbildningen.

Om besökarna

Deltagarna på ungdomsmottagningen uppskattar (vid baslinjeintervjun) att **en av tio ungdomar de möter lever med hedersnormer**. De beskriver dock att det är ytterst sällan som ungdomar kommer till mottagningen med en uttalad hedersproblematik.

Medarbetarna beskriver att de sällan ser besökare kopplade till heder och flera utsattheter och resonerade kring att det borde vara fler. Trots det fick vi, både vid baslinjeintervjuerna och de uppföljande intervjuerna, beskrivningar från medarbetarna att de haft kontakt med ungdomar med flera utsattheter (är hbtqi-personer, har en funktionsnedsättning och/eller är utsatta för rasism) som har ett ärende hos dem kopplat till heder.

De beskriver även att de möter svenskfödda ungdomar (utan koppling till religion eller hederskontext) där det till exempel finns resonemang kring att de skulle svika sina föräldrar för att de är en hbtqi-person.

De intervjuade beskriver vid uppföljningsintervjun att de under våren inte haft kontakt med några nya ungdomar (mer än dem de redan har en dialog med sedan tidigare) som lever med hedersnormer. Men varför det skiljer sig åt mellan höstens och vårens besök var för dem oklart.

Om ungdomsmottagningens arbete samt om att ta samtal

De intervjuade från ungdomsmottagningen beskriver att de i sitt arbete har ett kartläggnings/bedömningsverktyg "SEXIT"⁹. Men de ser inte att de kommer åt frågor om hedersrelaterat våld och förtryck med verktyget, utan det är först i **samtalet**, där de har möjlighet bygga upp en tillit, som frågor om heder och våld och kontroll kan komma upp till ytan.

⁹ Samtal om sexuell hälsa och erfarenhet av våld, SEXIT, är en metod som syftar till att unga som är sexuellt risktagande eller utsatta och/eller personer med erfarenhet av våld ska identifieras och erbjudas relevant vård och stöd. SEXIT har tagits fram av Kunskapscentrum för sexuell hälsa i samarbete med Sexualmedicinskt centrum-Pilen, Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer och Smittskydd Västra Götaland.

Vid baslinjeintervjun reflekterar vissa av medarbetarna kring att de ser att det behövs något mer nyanserade frågor om heder än vad Sexit erbjuder. De önskar att det går att få så man kan läsa av signaler att det råder våld och förtryck, som en lightversion av PATRIARK (vägledning för bedömning och hantering av risk för hedersrelaterat våld). Detta är däremot inte något som lyfts vid de uppföljande gruppintervjuerna, utan då refererar medarbetarna till att SEXIT utgör ett bra underlag att starta samtalen utifrån.

Medarbetarna beskriver att de i syfte att stötta ungdomar som lever med hedersnormer arbetar för att underlätta för dem. De beskriver att de stärker och stöttar dem i samtalet och hittar vägar (workarounds) för att lösa deras situation på bästa sätt (skapa agens för ungdomarna). Detta beskrivs både vid baslinjeintervjun och den uppföljande intervjun. De förtydligar att om det gäller situationer som utgör en fara eller ohälsa för ungdomarna så gör de en orosanmälan, men när det handlar om begränsningar som ungdomarna inte själva lyfter som ett problem så hjälper de dem att hitta workarounds. De beskriver exempelvis tjejer som kommer till ungdomsmottagningen med mensproblem och blir ordinerade p-piller som en lösning. Men de kan inte ta p-piller för de får inte ha sex, vilket gör att de inte kan ha p-piller hemma. Då hittade de sätt så att det inte ska komma in i journaler och andra sätt för att kunna kringgå problematiken.

Trygga i att ta samtal, även om de ser att balansgången att agera på bästa sätt är svår

Samtliga medarbetare beskriver före webbutbildningen (vid baslinjeintervjun) att de upplever sig mycket trygga i att ta samtal om hedersrelaterat våld och förtryck med ungdomarna.

Flera av medarbetarna beskriver på olika sätt att de ofta finner balansgången för hur de ska agera på bästa sätt svår:

77 *Det är det som är problemet för oss. Vi kan prata om de här ämnena, men många gånger vet man inte hur... många kommer som vill ha p-piller. Men vi kan inte skriva ut p-piller på ett tryggt sätt för de här tjejerna. Kommer de provta sig kommer det synas på deras lista. Då tycker jag det är en svår balansgång. Om vi hela tiden försöker hjälpa dem. Jamen du får pappersrecept istället, vilket inte blir en lika säker vård för dem för då kommer ingen veta att de äter p-piller om de kommer in på akuten med en blodpropp. Men... och då blir det lite som att vi går med i problematiken. Vi blir en del av problemet. Samtidigt vad är alternativet, att tjejerna har sex och blir gravida. Svårt att veta... vårt uppdrag som barnmorska är att hjälpa dem att ha säkert sex, men gör vi det genom att dölja det och gå med i problematiken eller..."*

Ungdomsmottagningens medarbetare har stor kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. De är samtidigt ödmjukt öppna inför att de alltid kan lära sig mer. I dialogen nedan för två kollegor en diskussion runt att det skulle vara bra att veta mer om vad heder är:

”

Person 1:

För heder är inte per automatik... Är det utifrån att hen vill kontrollera att hen vill behålla min oskuld. Så tänker jag kring heder. Det är då det blir hederskontext. Sen att ha mycket sysslor eller att inte få... även att bli begränsad är också kring heder. Att jag måste gå från punkt A till B. Såna saker hör väl också till heder. Sånt möter man på att man inte får vara med killar, till exempel.”

”

Person 2:

Jag tänker att jag möter det ganska ofta. Det här problemet att skaffa preventivmedel. Man har sex, men man får inte ha det. Man har pojkvän. Det är mest tjejer jag tänker på nu. De som identifierar sig som tjejer. Hjälpa till med ett bra preventivmedel som inte syns. Hjälpa till med att gömma det. De får inte träffa sin pojkvän. Man hör att de är kontrollerade och måste hem direkt efter skolan och passa sina syskon. Som inte har fritidsintressen, inte har kompisar.

‘Det här lilla.’ När man hör sig själv säga det, det blir nästan knäppt för det är ju jobbigt för dem. Men det blir lättvindigt hos mig som barnmorska att jag säger ‘jaja, men mår du bra?’, precis som om man accepterar det här, både ungdomen och jag. Sen släpper man dem och så går de vidare. Men de stora grejerna, där det är fara eller nåt, då skulle man ta hjälp av kollegorna.”

2.3 Tydliga och subtila berättelser om heder

Sammanfattningsvis beskriver de intervjuade från både de öppna fritidsverksamheterna och ungdomsmottagningen olika berättelser med heder. Det finns **tydliga berättelser** om exempelvis ungdomar som blir bortgifta, ungdomar som inte kommer tillbaka till skolan efter lov, killar som har trauman efter det att de varit på uppfostringskolor i hemlandet, tjejer som upplever uppgivenhet inför hela sin situation, ungdomar som väntar med att rapportera om sin situation till de är 18 år, ungdomar som är kontrollerade och som väntar ut tiden med en tanke om att börja ett annat liv när de flyttar för att börja studera på universitet eller högskola, föräldrar som kommer till fritidsgårdens lokaler för att granska hur det är eller där vissa ungdomar på fritidsgården kontrollerar andra ungdomars beteenden.

Det finns även **beskrivningar** av hedersrelaterat våld och förtryck som är **mer subtila**, där det med stor sannolikhet är hedersrelaterade begränsningar som ligger bakom. Exempelvis att tjejer efter en viss ålder inte kommer till fritidsgården längre och deltar i dess aktiviteter samt att det, i linje med citatet nedan, sker förändringar där vissa ungdomar i årskurs 6-8 mer börjar umgås med kamrater med samma etniska och kulturella bakgrund som dem själva.

” I fyran, femman kanske då umgås du lite mer med alla. När du kommer upp i sexan, sjuan, åttan blir det mer grupperat. Du umgås mer med 'ditt folk'. Låter konstigt kanske men ni förstår nog vad jag menar. Kommer du på tjejtorget kan det vara tre somaliska tjejer, en från Syrien och två svenskar som sitter och fixar naglarna. Men i åttan är det inte så. Då umgås du inte på samma sätt. Det tror jag är lite hedersrelaterat, fast inte medvetet. Det blir så automatiskt. Man söker sig till dem man har mer gemensamt med, som kan förstå min situation. Det kanske inte en svensk tonårstjej kan relatera till. Tittar man på våra femmor nu som umgicks jättemycket i fyran. De umgås knappt längre.”

Även i de gruppintervjuer vi genomfört parallellt med denna uppföljning gällande *Effektuppföljning av webbutbildningar för ledare inom öppen fritidsverksamhet* har vi sett liknande beskrivningar om att det förekommer heder eller att det finns begränsningar (både tydliga och subtila) i ungdomars möjligheter att delta.

3. Vad deltagarna tycker om webbutbildningen

3.1 Hur deltagarna genomförde utbildningen

Samtliga deltagare beskriver att de genomförde webbutbildningen **var för sig**.

Deltagarna från de öppna fritidsverksamheterna beskriver att de genomförde utbildningen under **våren 2023** och deltagarna från ungdomsmottagningen beskriver att de genomförde utbildningen i **november 2022**.

Ungefär hälften valde att genomföra utbildningen i ett svep och hälften delade, i linje med citatet nedan, upp utbildningen på två eller flera tillfällen. Några av de öppna fritidsverksamheternas medarbetare beskriver också att de även hade gått utbildningen tidigare under coronapandemin och att de nu gick den på nytt.

” För min del, jag gjorde den i delar. Om barnen stack tidigare någon dag så kunde man sitta kvar tills arbetspasset var slut. Kändes som det var ganska mycket repetition på sätt och vis. Men ändå funkade det som en fräsch påminnelse.“

Flera beskriver att utbildningen var **lagom omfattande**. De ansåg att 90 minuter var lagom tid att kunna sätta av för att kunna genomföra en utbildning på.

Inte haft möjlighet att reflektera tillsammans

Flera av fritidsledarna beskriver att de **reflekterat kring utbildningens frågor på egen hand**. Vissa av dem beskriver också att de till viss del haft diskussioner med kollegorna på den egna fritidsgården.

Fritidsledarna beskriver att de **inte haft möjlighet att kunna reflektera kring utbildningens frågor tillsammans** med ledarna från de andra fritidsgårdarna i kommunen¹⁰, även om de ser att det hade varit bra om de hade kunnat göra det (diskussioner hade enbart ägt rum med kollegorna på den egna fritidsgården). Efter genomförd webbutbildning uttrycker de även att de **gärna hade velat diskutera och dela erfarenheter med fritidsledare från andra kommuner**, vilket de uttrycker är mer intressant än att få möjlighet att diskutera med kollegorna.

Ungdomsmottagningens medarbetare lyfter att utbildningens temaområde kommit upp i diskussioner på APT, men det har inte fått något eget utrymme. Se mer i kapitel 4.3.4 *Upptäckt nya mönster i sin målgrupp*.

¹⁰ Fritidsledarna beskrev att den ursprungliga tanken var att de tre fritidsgårdarna tillsammans skulle reflekterat över utbildningens frågor efter genomförd utbildning, men att det av olika yttre omständigheter inte har varit möjligt att genomföra det under våren.

Medarbetarna från ungdomsmottagningen beskriver att då de upplevde att det är komplext med hedersrelaterat våld och förtryck och orosanmälningar hade de utifrån en verksamhetsutvecklingsaspekt ursprungligen planerat att medarbetarna först skulle gå webbutbildningen. Därefter skulle de ha en workshop med socialtjänsten och Origo för att kunna diskutera utbildningens frågor, men också för att kunna få mer kunskap runt hur man ska hantera orosanmälningar och hedersrelaterade frågor.

Under workshoppen, som genomfördes i november 2022, valde de istället att fokusera på och diskutera frågor kopplade till Origos och socialtjänstens verksamheter och arbetsätt, så ungdomsmottagningens medarbetare har inte heller diskuterat webbutbildningens frågor tillsammans.

3.2 Deltagarnas åsikter om utbildningens innehåll och pedagogik

Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck beskrivs överlag av deltagarna som en **bra webbutbildning** som på ett **lättillgängligt** och **pedagogiskt sätt** stärker dem.

Deltagarna upplever att utbildningen har ett **relevant innehåll** för alla som arbetar med barn och ungdomar. De beskriver att innehållet i utbildningen har fokus på samtal och mötet med unga.

De beskriver även att utbildningen har en **bra disposition**. Det är positivt att den har olika sätt att presentera information på, vilket de ser underlättar möjligheten att ta till sig innehållet för så många som möjligt (alla tar till sig information på olika sätt).

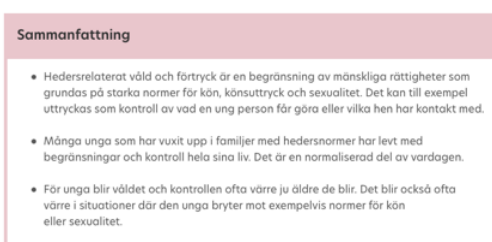

Illustration 4.1 ovan visar utdrag från webbutbildningen som exemplifierar olika sätt som informationen presenteras på.

Målgrupp som skiljer sig åt

Målgruppen medarbetare/tjänstepersoner som arbetar på **fritidsgård** och **ungdomsmottagning skiljer sig åt**. Ungdomsmottagningens medarbetare är i högre grad skolade i samtalsmetodik (kuratorer och psykologer), vilket gör att flertalet av dem upplevde vissa delar av utbildningsinnehållet som för ytliga. Hur ungdomsmottagningens medarbetare reagerade på det varierade dock, där några resonerade att utbildningen ändå startade en reflektion där de kunde ta till sig tankar och plocka de delar de behövde. Medan andra i högre grad tänkte att utbildningen var för ytlig för dem och förhöll sig till hela utbildningen utifrån det.

Fritidsledarna beskriver att utbildningen gav dem en **tankeställare** och fick dem att **se på hedersrelaterat våld och förtryck med nya ögon**, exempelvis att även "mindre företeelser" som att en storebror ska hålla koll på sin lillasyster också kan klassas som hedersrelaterat våld och förtryck. De beskriver att utbildningen innehöll viss ny kunskap, men att den framför allt utgjorde en **uppfräschning** och **påminnelse om att fokusera på ämnet**:

” Personligen känner jag att nittio procent är relativt självklart. Men man får alltid någonting som man snappar upp. Nu kommer jag inte på någonting, men att man får en uppdatering i hur man ska fundera och tänka. Så det här ska man gå och få uppdaterat oftare liksom. Så man kan få en uppfräschning hela tiden. För ofta blir det så att man går en utbildning med någonting och så tänker man 'nu ska vi tänka mer på det här'. Sen sex månader senare har man något annat område man ska göra och fokusera på i verksamheten. Men en gång i halvåret tycker jag egentligen att alla som jobbar med barn och ungdomar ska få en uppdatering i det här området. Att det ska finnas i någon sorts läroplan på en skola att man pratar om det.”

Utbildningen har lågt motstånd

I utvärderingsmaterialet framgår det att utbildningen har "lågt motstånd". En **fördel** med det är att deltagarna blir stärkta i att de redan besitter kunskapen. De klickar på webbutbildningens rutor och känner sig duktiga. En **nackdel** är att det inte krävs så stor prestation/motprestation för att deltagarna ska besvara frågorna/använda eller redovisa materialet efter utbildningen. Materialet blir mindre klibbigt och deltagarna kommer inte ihåg materialet så starkt.

Problembaserat lärande skulle kunna vara en väg att gå

Här tror vi att någon form av **problembaserat lärande**, där kunskapen behöver användas eller en högre grad av motprestation, skulle kunna vara en väg att gå. Behöver deltagarna "arbeta mer" för att säkerställa att de svarar rätt eller att de vid ett senare tillfälle behöver redovisa vad de lärt sig, så lär de sig mer.

Med detta sagt behöver man samtidigt hitta balansen så att det inte blir för mycket motstånd, då utbildningen har till syfte att stärka deltagarna så att de känner att "de kan det här".

Positiva delar av webbutbildningen som nämndes

Specifika delar från webbutbildningen som deltagarna upplever positiva berör främst **hur de tar till sig kunskap**:

- Att **få svara på frågor** under utbildningens gång upplever deltagarna **möjliggör att kunskapen fastnar**.
- **Reflektionsfrågorna** pratar flera av deltagarna gott om (syftar främst till reflektionskortet som visas i slutet av respektive avsnitt under utbildningen). Några beskriver att frågor gör att de tar till sig kunskapen bättre. Några beskriver även att reflektionsfrågorna fått dem att börja tänka vidare och reflektera kring hedersrelaterat våld och förtryck (främst på egen hand).
- Flera beskriver att **variationen av interaktivitet** och att det **pedagogiska greppet växlar** gör det **lättare att ta till sig kunskapen**. Det är positivt, dels då olika personer lär sig bäst på olika sätt, dels då variationen i sig kan göra så att fokus bibehålls lättare.
- Några av deltagarna beskriver **film** som ett bra sätt att ta till sig kunskap på.

Nedan följer först två citat från ungdomsmottagningens medarbetare och därefter två citat från fritidsledare som berör punkterna ovan gällande vad som var positivt med webbutbildningen:

” Det är lättare att kunskapen fastnar när man ska svara på frågor än att man bara ska läsa någonting. Film är också bra. Jag tycker det är bra att det är blandat.”

” Att man kunde trycka på en ruta och så kom det upp en informationstext var bra. Då tappar man inte intresset lika snabbt om man får vara interaktiv. Det var bra.”

” Det var en bra blandning. Genom att se videos blir det lite mer informativt. Jag tror det nästan är lättare att se en video än att läsa själv för då kan man lätt tolka det på olika sätt. Men det är bra med variation. Absolut.”

” Nämen jag tyckte alla delarna var bra. Det var bra tillsammans. Att man fick tänka lite själv, läsa lite, se lite videos. Tillsammans blev det väldigt bra.”

Vissa specifika delar av webbutbildningen omnämns i högre grad. Exempelvis omnämns den **interaktiva övningen** med pratbubblor där man kan testa att ha en konversation med en ungdom. Gällande den interaktiva övningen beskriver hälften av medarbetarna på ungdomsmottagningen, i linje med citatet nedan, att de upplever att den var bra. Resterande hälften beskriver att de är mer skeptiska till hur konversationerna var upplagda, där de resonerar kring att valen av konversationsalternativ var för utstuderat tydligt gjorda. Fritidsledarna ställer sig positiva till den interaktiva övningen. De ser att det är självklart vilka

svarsalternativ de skulle svara, men ser det mer som en bekräftelse på att de tänker rätt.

”

Jag gillade övningen med pratbubblorna, det var skönt att klicka sig fram. De är ju... man får känna på de här meningarna. Hur de skulle passa i munnen. De är sympatiska. Man känner sig god. Och man har all tid i världen. Man belönar sig själv med sin egna godhet...”

Även **filmen med ungas berättelser** om kontroll och förtryck i vardagen som teaterlever på Per Brahegymnasiet i Jönköping gestaltade omnämns i högre grad:

”

Det blir alltid speciellare att höra det så där. Nu var det ju en skådespelare, men det är ju ändå taget från verkligheten, antar jag. Så jätteviktigt att få höra så. Då kan man oftast också relatera till att så där har ju den där killen eller tjejen betett sig.”

Stödmaterialet försvinner när det ligger i Kunskapsbanken

Vi kan se att **stödmaterialet ”försvinner”** för deltagarna **när det ligger i Kunskapsbanken**, som de finner i slutet efter det att de gjort klart utbildningen. Det kan vara för att de mentalt är ”färdiga” med utbildningen och därför inte ser materialet. Några beskriver också att de behövde genomföra och göra klart utbildningen under en begränsad tid precis innan barnen och ungdomarna skulle komma till fritidsgården, vilket också kan ha inverkat (då deras huvudsakliga uppgift är att vara med barnen och ungdomarna har de begränsade möjligheter att gå ifrån för att ta del av utbildningen under tiden ungdomarna är på fritidsgården).

Det är få av deltagarna som spontant kopplar an till stödmaterialet i intervjuerna. Några enstaka, främst på fritidsgårdarna, beskriver att de laddat ner stödmaterialet, någon enstaka beskriver att de läst delar av materialet.

Några av deltagarna beskriver att de reflekterat på egen hand, men det är främst utifrån *reflektionskort* som visades i slutet av respektive avsnitt under utbildningen (se illustrationen nedan). De beskriver till viss del även att de diskuterat med kollegorna på den egna fritidsgården.

Däremot är det **ingen** som **beskriver att de gjort en djupare reflektion tillsammans** där de använt **stödmaterialet** för att kunna komma vidare (vare sig frågorna att reflektera tillsammans över, tecken på utsatthet, samtalsstöd i möten med unga eller metoder för samtal). Av den anledningen har vi inte kunnat få en bild av hur deltagarna upplever stödmaterialet.

Den delen av utbildningen som ligger i stödmaterialet och det gemensamma reflektionsmaterialet har med andra ord ännu inte nyttjats och det finns med det potential att kunna komma ett steg längre, exempelvis genom att stödmaterialets reflektionsfrågor kan sätta utbildningens innehåll i en än djupare kontext.

Reflektera

Klicka på "Vänd" på korten för att ta del av några reflektionsfrågor.

The image shows two reflection cards side-by-side. The left card is titled 'Reflektera själv' and features an illustration of a man with glasses. The right card is titled 'Reflektera tillsammans' and features an illustration of two women talking. Both cards have a blue 'Vänd' button at the bottom.

Reflektera själv

Vilka föreställningar har jag om vem som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck?

Hur kan mina föreställningar påverka de möten och samtal jag har med unga som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck?

Reflektera tillsammans

Vilka föreställningar har vi om vem som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck?

Vilka föreställningar har vi som kan påverka våra möten och samtal med unga som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck?

Illustration 4.2 ovan visar utdrag från webbutbildningen där reflektionskort för att kunna reflektera själv respektive tillsammans visas i slutet av respektive avsnitt. Här kan deltagaren välja att klicka på ett kort varvid kortet vänds och frågorna synliggörs.

Deltagarna efterfrågar

Deltagarna efterfrågar följande tillägg eller förändringar gällande utbildningsmaterialet:

- Att **få texterna** i utbildningen **upplästa** (taltolkning). Några enstaka av deltagarna med dyslexi beskriver att det för dem hade underlättat om de exempelvis kunde trycka på en knapp och så lästes den skrivna texten upp för dem.
- Att kunna **skriva ut själva utbildningen**. Här åsyftas inte stödmaterialet, för det kan de skriva ut. Deltagarna åsyftar själva utbildningen som de önskar att de kunde skriva ut för att kunna ha efteråt för att kunna gå tillbaka till vid behov.
- Samtliga deltagare beskriver att de är väl rustade i att våga samt kunna ta samtal. Några av fritidsledarna **efterfrågar dock förebyggande övningar på gruppnivå**. Det vill säga förslag på konkreta övningar att kunna använda gällande exempelvis normkritiskt tänkande eller andra liknande samtal och diskussioner som de kan ha med en grupp ungdomar (preventivt arbete).

Vi kan se att utbildningsmaterialet är stärkande för deltagarna med fokus på deras profession, att stärka dem i samtalet och i kunskap runt frågorna. De får ny kunskap och inspiration och de börjar reflektera. Däremot upplever vi att steget därifrån till handling i att tillämpa kunskapen i ett förebyggande arbete, att kunna ha diskussioner med ungdomarna om de här frågorna, blir för långt för deltagarna.

Mycket av det deltagarna efterfrågar finns redan i MUCFs stödmaterial, men då majoriteten av deltagarna inte uppmärksammat eller använt stödmaterial behöver det levandegöras på ett annat sätt. Exempelvis att någon metod visas i utbildningen eller att deltagarna redan i första utbildningspasset får konkreta tips på en startövning de kan göra med ungdomarna.

- Gällande utbildningens illustrationer efterfrågar några av deltagarna illustrationer med **personer med asiatiskt ursprung**, vilket de ser som viktigt för igenkänning.
- En **tydligare särskiljning över vilka MUCF-utbildningar som är vad** efterfrågas. Själva planen för hur utbildningarna presenteras på webbplatsen skulle behöva förtydligas.

Deltagarna beskriver att de inte hittar/hittar tillbaka till webbutbildningarna. De upplever att många utbildningar är lika både till rubricering samt att illustrationerna ser liknande ut. De upplever även att utbildningarna ligger huller om buller. Deltagarna beskriver även att de efter ett tag blandade ihop och var osäkra på vilken aktör som utformat utbildningen de gick (MUCF eller annan aktör).

4. Resultat

4.1 Utbildningens effekter

Vi ser att webbutbildningen på ett **enkelt och pedagogiskt sätt stärker och ger trygghet** till personer som möter och samtalar med unga om hedersrelaterat våld och förtryck, med särskilt fokus på perspektiven hbtq, intellektuell funktionsnedsättning samt utsatthet för rasism.

Vår bedömning är att webbutbildningen ger **god utväxling** på 1,5 timmes investerad tid för deltagarna. **Effekten av utbildningen sker framför allt på ett personligt plan för deltagarna.** Den stärker deltagarna i deras yrkesroll, leder med stor sannolikhet till **bättre samtal med ungdomar** kring hedersrelaterade frågor och stärker sannolikt i sin tur ungdomarna. Utbildningen ligger därmed väl i linje med målen:

- Fler yrkesverksamma och andra vuxna initierar och genomför samtal med unga om hedersrelaterat våld och förtryck.
- Fler yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga är trygga i sina samtal om hedersrelaterat våld och förtryck med unga.

I citatet nedan beskriver en av deltagarna, likt flera har gjort, att utbildningen startat igång en reflektion och väckt mycket tankar.

”

Att gå en sån här utbildning – man får en tanke i sin profession. Man ställer fler frågor kring de här sakerna. Men också att man blir mer medveten om vad som är vad i det här. Vad är min roll i om det här är hedersrelaterat våld eller hederskontext? [...] Att man funderar kring de här frågorna. Lyfter dem på ett annat sätt, frågar kring dem på ett annat sätt.”

Effekten av utbildningen hade sannolikt varit än högre om deltagarna hade diskuterat och reflekterat tillsammans med utgångspunkt från det stödmaterial som finns att tillgå i slutet av utbildningen.

Nedan presenteras de effekter som utbildningen har på personligt plan för deltagarna (4.2) samt för verksamheten (4.3).

4.2 Effekter av utbildningen på ett personligt plan

Flera av de intervjuade beskriver att utbildningen gav dem **tillfälle till reflektion**. Den påbörjade en tankeprocess i hur de själva agerar, hur de som grupp agerar eller bekräftar att de har kunskaper om ämnet och är väl rustade i att ta samtal.

” Jag tror... Men det sätter igång en tankeprocess. Sen att man inte kommer ihåg exakt vad materialet innehöll, det kan man inte förvänta sig. Det är väl inte konstigt egentligen att man inte kommer ihåg någonting efter en månad. Jag menar jag fastnade för det här med intellektuell funktionsnedsättning och vad är rimligt för dem. Detaljerna kommer inte jag komma ihåg efter några veckor var det kom ifrån eller vad de sa – men det har satt igång en tankeprocess.”

Flera beskriver också att utbildningen och dess innehåll framför allt bidrog till en "uppfrysning" och aktualisering av deras tidigare kunskaper. Majoriteten av de intervjuade beskriver att de redan innan utbildningen kände sig trygga i att ta samtal med barn och ungdomar om hedersrelaterat våld och förtryck, men att utbildningen stärkte dem ytterligare genom aktualisering och reflektion.

Det deltagarna själva beskriver är effekten av utbildningen summeras under följande punkter:

1. Stärkta i att de redan besitter mycket kunskap.
2. En bredare grund att stå på.
3. Ökad vokabulär.
4. Ögonöppnare på flera olika plan.
5. Medvetenhet runt vikten av att ha samtal på rätt sätt.
6. Medvetenhet om att de inte når ut till alla målgrupper.

Dessa områden beskrivs ytterligare under följande rubriker (4.2.1 till 4.2.6).

4.2.1 Stärkta i att de redan besitter mycket kunskap

Deltagarna blir stärkta i att de **redan besitter mycket kunskap** i att möta ungdomar och i att kunna ta samtal runt hedersproblematik och extra utsatthet. Exempelvis beskriver en av fritidsledarna det på följande sätt:

” Jag känner väl att utbildningen mer är för oss – att vi får en uppdatering i tankesättet och det som är viktigt. En aha-upplevelse på något och en uppdatering – som jag sa förut – en självförtroendeboost att man faktiskt gör det man ska egentligen.”

4.2.2 En bredare grund att stå på

Deltagarna har fått **yttre kunskap, en bredare grund att stå på när det gäller exempelvis**

- vad hedersrelaterat våld och förtryck är
- vem som kan omfattas (utövare och utsatt)
- en mer nyanserad bild av hedersrelaterat våld och förtryck
- att "hedersrelaterade övergrepp" inte alltid upplevs som negativa (här refererar de till en av berättelserna i utbildningsmaterialet där en ung tjej beskriver att hon ska bli bortgift och att hon ser fram emot att få ett lika stort bröllop som sin storasyster).

Nedan följer två citat som exemplifierar hur utbildningen bidragit till en mer nyanserad bild och reflektion kring hedersrelaterat våld och förtryck.

” Den var väl jättebra. Den fick en att se på saker som man inte sett på det förut. Jag sa det till kollegan igår när vi pratade lite att det här med hedersrelaterat våld, man tänker alltid att det är så grova saker, men det kanske är mindre saker ibland som också klassas som hedersrelaterat våld. Så det öppnade upp ögonen lite på en tycker jag. Sen var det många självklara saker där man tänker 'jamen det klart man skulle sagt så eller gjort så'. Men utbildningen som helhet var jättebra.”

” Det är väl en del i lärdomsprocessen – att man börjar se att det här är kanske inte hederskontext. Man har redan tagit del av så mycket hederskontext och på nytt mött på det så man ser inte blint att 'det här är heder'. Man kan börja tänka att 'det här är bara en svartsjuk snubbe. Det kanske inte beror på att han kommer från Turkiet eller Somalia. Jag vet inget om familjestrukturen.' Det är andra saker som triggat den här snubben att göra på det här sättet.”

Några av de intervjuade reflekterade över att varje situation med en ungdom är unik och att det därmed är svårt att vara förberedd. Samtidigt reflekterade de över att de blir bättre och bättre på att ha samtal med ungdomarna ju fler berättelser/ju mer kunskap de får med sig.

En av deltagarna beskrev, i linje med citatet nedan, att hen inte har stött på en hederssituation och därför inte vet hur hen ska hantera den.

” Jag kan tycka att det blir klurigt för varje situation blir sådär case by case. Hittills har man kanske inte stött på en hederssituation, men någon gång så kommer man stöta på något som är helt främmande för en och hur tacklar man det då? Det vet jag inte. Man får väl försöka lite snyggt – det tryckte de väl på i utbildningen också – kan jag återkomma när jag har grävt lite själv i situationen. Om man lämnar en tid vid senare tillfälle och sätter sig på kontoret och gör lite efterforskning. Den är svår eftersom det är mänskliga konversationer.”

4.2.3 Ökad vokabulär

Deltagarna beskriver att de har fått en ökad vokabulär runt hedersrelaterat våld och förtryck och extra utsattheter. Några av ledarna inom den öppna fritidsverksamheten beskriver samtidigt att det inte är en vokabulär som de direkt kan använda i dialogen med ungdomarna.

4.2.4 Ögonöppnare på flera olika plan

Utbildningen har fungerat som en **ögonöppnare på flera olika plan**, till exempel när det gäller vikten av att stanna mer i samtalet och våga vara djupare. En deltagare lyfter också aspekten runt extra utsattheter, både hbtqi och funktionsvariation som något hen tänker mer på efter utbildningen.

” Men genom att gå utbildningen tyckte jag man blev mer medveten om, precis som du säger med de här **funktionsvariationerna**, men också att det här med olika kultur... andra grupper. Att det också kan finnas det här i olika grupper. Att det medvetandegjordes eftersom de i utbildningen tog upp **hbtq** och de som har funktionsvariationerna – och jag började tänka kring hur det ser ut i de olika grupperna. Det tror jag att jag tog med mig mest från utbildningen. Sen kanske jag inte kommer ihåg exakt, men att det berörde så många olika. Det tyckte jag var bra.”

”

För min del var det mer en ögonöppnare. Jag tror som person att jag är mer ytlig att prata med och kanske väljer att undvika vissa samtalsämnen. Men har sen jag läst allt det här försökt stanna i diskussionen. Sen kanske det inte har lett till de här platserna som det pratas om i utbildningen, men jag har ändå försökt att tackla de lite tyngre grejerna och vara mer öppen för det.

Det är väl det jag sa som jag försökt ta med mig mest ändå. Att jag är lite för mycket den skämtsamma kompisen ibland. Jag kanske borde ta min roll som trygg vuxen på lite större allvar än vad jag kanske gjort tidigare. Jag tycker det här är det som gett – också där man fått simulera de här samtalen har varit givande. För det är diskussioner som inte dykt upp i mitt yrke hittills. Men det kanske gör det en vacker dag.”

4.2.5 Medvetenhet runt vikten av att ha samtal på rätt sätt

Deltagarna beskriver att de har blivit påminda om vikten av att ha samtal på rätt sätt, att ställa öppna frågor i dialogen med ungdomarna.

”

Det jag tar med mig mest är hur jag ställer frågorna. Tänker mer på det. Hur och sen kanske jag inte ställer så ledande frågor. Samtidigt känns det som att det ibland behöver ställas ledande frågor för att hjälpa dem. Det är viktigt att låta dem få tid att uttrycka sig. Men att finnas där för dem tycker jag vi är bra på här. Jag har också tagit med mig hur man svarar på frågorna eller hur man ställer en efterfråga till det de säger. Det har jag tagit till mig ganska mycket.”

4.2.6 Medvetenhet om att de inte når ut till alla målgrupper

Hos både fritidsledare och medarbetare på ungdomsmottagningen fanns redan innan de gick utbildningen en medvetenhet kring problematiken med att nå ut till ungdomar som lever med funktionsvariation, ungdomar i vissa kulturella grupper, invandrartjejer och hbtqi-personer.

Ledarna på fritidsgårdarna beskriver att det finns en utmaning med att förändra eller profilera om aktiviteterna för mycket för att nå dessa grupper. Det finns då en risk att de ”tappar” de ungdomar som besöker verksamheten i dag. Samtidigt reflekterar de efter utbildningen över att de behöver förändra kommunikation och aktiviteter för att bättre nå ut till dessa ungdomar.

I intervjuerna vi genomförde efter att de gått utbildningen beskrev personal på ungdomsmottagningen att de hade kompletterat sitt utbud med mer uppsökande verksamhet för att bättre nå ut till dessa målgrupper. Denna förändring hade dock inte med utbildningen att göra, utan var sedan tidigare inplanerad.

4.3 Effekter av utbildningen för deras arbetssätt/verksamhet

Utöver de effekter som utbildningen givit på ett personligt plan kan vi i analysen se att det finns fyra områden som givit effekter på arbetssätt och verksamhet:

1. Ökad samsyn.
2. Förändring i bemanning och fördelning av arbetet.
3. Förstärkt medvetenhet om behovet av att nå ut till en bredare målgrupp.
4. Upptäckt nya mönster i sin målgrupp.

Dessa områden beskrivs ytterligare under följande rubriker (4.3.1–4.3.4).

4.3.1 Ökad samsyn

Deltagarna från fritidsgårdarna lyfter att de genom att de gått samma utbildning fått mer samsyn. I uppföljningsintervjuerna lyfter de att de områden utbildningen omfattar i högre grad behöver komma in i diskussioner på APT (arbetsplatsträffar).

” Eftersom alla har det fräscht i tanken. Jag tror det ökar tilliten på oss också. Att jag vet att kollegan tänker precis som jag gör. Att hen skulle agera på samma sätt som jag i situationen.”

” Nämen nu måste vi nästan ta en diskussion – vi skulle behöva sätta oss. [...] Vi skulle behöva ta en diskussion med vår chef om att vi skulle behöva sätta oss alla fritidsledare och göra den här reflektionen som vi inte hunnit gjort.”

” Vi har ju punkter på APT:n där vi pratar om saker. Det kommer ju upp via BRUK alltid. Men att vi själva kanske måste ta eget ansvar och lyfta det mer. Men sen är det ju – märker vi någonting, då tar vi ju diskussionen alltid.”

4.3.2 Förändring i bemanning och fördelning av arbetet

På några av fritidsgårdarna reflekterar de runt hur de borde **bemanna och fördela arbetet annorlunda** för att ha större möjlighet att ge ungdomar tid ”i stunden” när de spontant kommer med frågor.

4.3.3 Förstärkt medvetenhet om behovet av att nå ut till en bredare målgrupp

Redan före utbildningen fanns en medvetenhet bland fritidsledarna om behovet av att bättre nå ut till en bredare målgrupp (hbtqi-ungdomar, ungdomar som lever med en funktionsnedsättning, ungdomar från olika kulturer 'speciellt tjejer' och ungdomar som lever med extra utsattheter). Denna medvetenhet har förstärkts genom utbildningen och var också till viss del en av drivkrafterna till att de ville gå utbildningen.

Det vi kan se i analysen av materialet är att det finns ett gap mellan tanke och handling. Det finns ett "vad" och "varför", men det saknas ett konkret "hur" de kan ta steget från medvetenhet/vilja till att erbjuda ett annorlunda utbud och kommunicera på ett annorlunda sätt. Vi ser en liknande problematik och behov av stöd till handling i utvärderingen av webbutbildningen för ledare inom öppen fritidsverksamhet. Här behövs ett ytterligare stöd för att kunna ta steget "utanför boxen" (se 4.4 *Behövs en extern kraft och energi*).

4.3.4 Upptäckt nya mönster i sin målgrupp

Personal på ungdomsmottagningen beskrev att de efter utbildningen gemensamt diskuterade och reflekterade runt att det kunde finnas ett mönster av hedersproblematik runt en målgrupp som de tidigare inte sett. De identifierade gruppen unga tjejer från Asien som från en tidig ålder fick stora krav ställda på sig av sina mödrar.

4.4 Behövs en extern kraft och energi

I avsnittet ovan beskrevs behovet av att få till en förändring "utanför boxen" när det gäller att nå ut till en bredare målgrupp (hbtqi-ungdomar, ungdomar som lever med en funktionsnedsättning, ungdomar från olika kulturer ('speciellt tjejer') och ungdomar som lever med extra utsattheter).

Här ser vi att det finns tre saker som skulle kunna underlätta att komma till handling med att arbeta annorlunda för att nå ut till ovanstående målgrupper:

- Att få en tydligare bild av hur de kan gå tillväga genom **inspiration** om hur andra har gjort.
- Att få en tydlig riktning, målbild och **stöd från ledning**.
- Att området prioriteras och **samverkas** med andra viktiga aktörer, såsom skola, socialtjänsten och frivilligorganisationer.

4.5 Svår balansgång

I vår analys kan vi se att kulturrelativismen till viss del blir en bromsande kraft i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns en rädsla för att bli sedd som rasist som i vissa fall kan leda till en för stor försiktighet i att sätta gränser. Det blir också en balansgång mellan att stå upp för mänskliga rättigheter (exempelvis ungdomarnas frihet, rättighet till att kunna älska vem de vill och rätten till en meningsfull fritid) och att vara inkluderande och öppen för olika familjers individuella prioriteringar, uppfostran, religion och kultur.

I många fall är det ett svårt avvägande av vad som är barnets bästa. I många fall är det barnet som kommer "i kläm" oberoende av agerande när en hedersituation väl har uppstått. Det är därför det förebyggande och samverkande arbetet med insatser som motverkar hederskultur är viktigt.

” Jag var lite uppgiven efter det mötet. De gjorde tydligt hur lite muskler myndigheten har. Vi har anmälningsplikt och så. Ibland kunde de tänka att det bästa man kunde göra i vissa lägen var att frångå från den och se mellan fingrarna samtidigt som man träffade en ungdom några gånger utan att göra orosanmälan – för att bygga upp en tillit som kunde vara avgörande för att kunna göra en förändring i ungdomens liv. De sa att det är det bästa ni kan göra oftast. Snarare än att gå efter vad anmälningsskyldigheten säger.

Ja det är redan svårt som det är. Att besluta att anmäla, inte anmäla kan redan som det är vara rätt så svårt.”

” Jag vet jag sa det här sist också. Att ta diskussionen är nog inget problem så länge ungdomen litar på en.

Det jag alltid brukar säga är att det svåra är att förklara att vi har anmälningsplikt. Om man faktiskt får höra någonting – det här måste jag ta vidare. Då kanske man har förstört förtroendet. Nästa gång kommer de inte alls och frågar eller vill ha råd. Det är en jättefin fingertoppskänsla hur man ska göra.

Jag minns att jag sa det här förra gången också – hade det funnits ett facit hur man ska göra hade ju alla gjort det. Men det finns ju inte för att varje händelse är unik. Ingen är den andra lik för att även om heder är såhär, så känner ju inte alla likadant i alla lägen och man är ute efter samma saker.”

” Den är ju ett hjälpmedel, men att försöka förklara för någon att den faktiskt är ett hjälpmedel är jättesvårt. För många – när man pratar socialtjänsten och en orosanmälan – tänker ju att nu kommer de ta mina barn ifrån mig. Men det är inte så egentligen, men det vet inte alla. Och hur ska man få ut den informationen till en vårdnadshavare? Det kan inte vi göra alltid. Det blir att vi får ta det med en 14-åring som sen kanske ska tolka det till mamma. Hur blir det samtalet? Kommer samma information som det jag eller min kollega sa fram? Tveksamt!

Nästan så man skulle vilja att alla vårdnadshavare på sfi skulle gå den här utbildningen.”

4.6 Möter utbildningen deras förväntningar?

Utbildningen möter upp förväntningarna hos deltagarna. I avstämningen gentemot vad de efterfrågar före utbildningen och vad de beskriver att de fått med sig från utbildningen kan vi se att utbildningen levererar på nästan alla områden.

Det som **deltagarna från fritidsgårdarna efterfrågade före utbildningen** var (utan inbördes rangordning):

- Att bli lite säkrare. (Se signaler, kunna ta dialogen utan att gå för långt.)
- Bekräftelse på att de gör rätt.
- Att få fler verktyg (konkreta verktyg).
- Mer kunskap om heder.
- Mer kunskap om hur de kan hjälpa ungdomar i hedersutsatta kontexter.
- Case – hur upplevs situationen för ungdomarna.
(De upplevde att det fanns en brist på erfarenhet av situationer med hedersrelaterad problematik, skarpa situationer.)
- Mer kunskap om hur de med utgångspunkt från ungdomarnas bästa kan agera kring anmälningsplikt (orsanmälan) när det gäller hederskontext (upplevdes som ett trubbigt verktyg).
- Kunskap om hur de kan skapa en miljö (tänka om) där:
 - de når ut till de som lever med funktionsvariation.
 - de når ut till de unga som lever utanför normen.
 - ungdomar blir medvetna om att de kan ta hedersdiskussioner med ledarna.

Det som **deltagarna från ungdomsmottagningen** efterfrågade före utbildningen var (utan inbördes rangordning):

- Kunskap om att nå ut till ungdomar som lever med hedersproblematik och flera utsattheter.
- Kunskap om hur de kan göra helt annorlunda, något annat för att möta ungdomarna på deras arena.
- Samsyn i och med att hela arbetsgruppen går utbildningen.
- Att få konkreta verktyg för samtalet.
- Möjlighet att upptäcka "vita fläckar" ('Oj, det var viktigt. Det har jag inte fattat').
- Mer kunskap om hur de med utgångspunkt från ungdomarnas bästa kan agera kring anmälningsplikt (orosanmälan) när det gäller hederskontext (upplevs som ett trubbigt verktyg). Önskar få mer kunskap i hur socialtjänsten arbetar, hur stegen ser ut.
- Mer kunskap om alternativa vägar, vad som står till buds.
- Mer kunskap om "hederskultur". "Blir mer obekvämt när jag inte vet vad jag kan ställa för frågor".

Deltagarna på ungdomsmottagningen konstaterar också att hela systemet behöver hänga ihop bättre för att skydda ungdomarna, exempelvis när det gäller vårdnadshavares möjligheter till insyn kring recept och provresultat.

De beskriver också att de på ungdomsmottagningen bara kan arbeta med ungdomen trots att det skulle behövas ett arbete med strukturen/ familjen. Om det exempelvis blir en orosanmälan och det inte är ett polisärende är det bara frivilligt för familjen att ha ett samtal med socialtjänsten.

Det vi ser att deltagarna inte fått med sig från utbildningen, baserat på vad några av dem efterfrågade före utbildningen, är de mer "kulturspecifika" delarna samt fördjupningskunskaper inom hedersrelaterade frågor. (Det är något fler bland ungdomsmottagningen än bland fritidsgårdarna som efterfrågade detta.)

Det deltagarna efterfrågade var mer kunskap och förståelse för hur människor inom olika kulturer förhåller sig till det meningssystem som ens handlingar och ens tänkande styrs utifrån (kulturen) gällande synen på familj, uppfostran, lagar, regler, utbildning, fritid och giftermål.

Som vi ser det finns mycket av det deltagarna efterfrågar med bland länkarna som finns i Kunskapsbanken i slutet av/efter utbildningen. Några enstaka deltagare beskrev att de sett att Kunskapsbanken fanns, men ingen av deltagarna beskrev att de hade läst igenom dess dokument eller gått igenom dess innehåll.

5. Slutsatser och rekommendationer

5.1 Slutsatser

5.1.1 Relevant utbildning

Vår slutsats är att webbutbildningen *Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck* **på ett enkelt och pedagogiskt sätt stärker och ger trygghet** till personer som möter och samtalar med ungdomar som lever med hedersnormer och eventuellt flera utsattheter (upplever rasism, är hbtqi-personer och/eller lever med en funktionsnedsättning).

Vår bedömning är att webbutbildningen ger **god utväxling** på 1,5 timmes investerad tid för deltagarna. Effekten av utbildningen sker framför allt på ett personligt plan för deltagarna. Den **stärker deltagarna** i deras yrkesroll, leder med stor sannolikhet till **bättre samtal med ungdomar** kring hedersrelaterade frågor och stärker sannolikt i sin tur ungdomarna.

Utbildningen upplevdes enligt deltagarna ha ett starkt **ungdomsfokus** med ett relevant innehåll för alla som arbetar med barn och ungdomar. De beskrev att innehållet i utbildningen har **fokus på samtal och mötet med unga**.

Något som samtliga betonar att de tar med sig från utbildningen **är vikten av att finnas där, lyssna och ta samtal med ungdomarna** samt att de inte behöver vara experter och kunna allt.

Majoriteten beskriver att utbildningen framför allt var en **uppfärskning** av deras tidigare kunskaper, att innehållet inte var så mycket ny kunskap, utan att mycket av innehållet var bekant. De flesta beskriver att utbildningen gav utrymme till **reflektion**, både kring hur de själva bemöter ungdomar samt vad hedersrelaterat våld och förtryck är och inte är.

Samtliga beskriver att utbildningen har ett bra pedagogiskt och innehållsmässigt upplägg. Det är positivt att den växlar mellan olika sätt att presentera information på och de uppskattar de interaktiva övningarna. De beskriver att det blir för tungt och tråkigt att bara läsa text och uppskattar de gestaltningar som görs i materialet, exempelvis när teaterelever från Per Brahegymnasiet i Jönköping läser upp berättelser.

Det är dock flera som i efterhand inte kommer ihåg innehållet i utbildningen. Av någon anledning är "klibbigheten" inte så hög, trots att kunskapen är väl pedagogiskt presenterad med interaktiva inslag. Även när deltagarna på nytt under intervjun presenteras för materialet triggas inte minnet i gång.

Vår tolkning är att det kan bero på att utbildningen har "lågt motstånd" gällande att ta del av utbildningen. Det krävs inte så stor prestation/motprestation av deltagarna, de behöver exempelvis inte redovisa vad de lärt sig, de behöver inte heller lägga ner så mycket arbete för att säkerställa att de svarar rätt på de frågor som ställs under utbildningens gång.

Det arbetsmaterial som finns i slutet av utbildningen, exempelvis "Reflektera tillsammans" och "Metoder för samtal" har inte nyttjats av någon av grupperna. Några beskriver att de laddat hem materialet för att eventuellt använda det vid ett senare tillfälle. Grupperna har inte heller avsatt tid för gemensamma diskussioner och reflektioner runt utbildningen. Eventuellt kan något pedagogiskt grepp behöva genomföras så att deltagarna tar del av materialet. Exempelvis att de guidas igenom materialet alternativt att utbildningen görs om i två steg, där det andra steget omfattar en gemensam reflektion.

Vi kan också se att utbildningsmaterialet passar väl för fritidsledare och liknande personalgrupper. Däremot är delar av utbildningsmaterialet (till exempel samtalsmetodik) mindre anpassat för de deltagare från ungdomsmottagningen med flera års erfarenhet som arbetar som psykologer eller kuratorer. Det kan dock vara relevant för personal som är ny på ungdomsmottagningen eller för andra professioner.

5.2 Rekommendationer

Vi har följande rekommendationer:

5.2.1 Stöd till handling

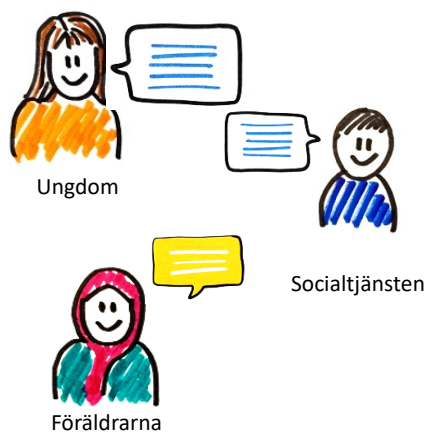
Utbildningens innehåll fokuserar på att stärka yrkesverksamma personer inom ramen för deras profession (i samtalet med ungdomar, kunskaper om heder och mänskliga rättigheter och reflektion över deras roll och ungdomarnas situation). Vid analys av de intervjuades berättelser ser vi dock att steget för dem blir för långt för att direkt efter utbildningen kunna omsätta till handling och nyttja det *momentum* som uppstått efter att de gått utbildningen. Vi rekommenderar därför att utbildningen kompletteras med exempel på enkla övningar och angreppssätt som gör att de direkt efter utbildningen proaktivt kan börja tillämpa kunskaperna tillsammans med ungdomarna. Det skulle exempelvis kunna vara en övning runt temat om hur det är att *leva ett dubbelliv*.

Deltagarna efterfrågar också möjligheten att kunna skriva ut utbildningsmaterialet som helhet, exempelvis i pdf-format. De efterfrågar även alternativet att kunna få de längre texterna i utbildningen upplästa.

5.2.2 Komplettera utbildningen med berättelser ur helhetsperspektiv

För att än bättre kunna möta ungdomarna och kunna läsa av signaler, efterfrågar deltagarna konkreta berättelser/case, där de får följa några ungdomars berättelser som helhet. Behovet är att få insikt i hur olika situationer runt hedersrelaterat våld och förtryck upplevs ur de ungas perspektiv, men också ur de olika aktörernas perspektiv (vårdnadshavare, berörd personal inom socialtjänst, skola osv). Till exempel att de får följa en ungdom som lyfter till sin fritidsledare att hen utsätts för hedersvåld eller förtryck och att det hela sedan fortlöper, där de olika dialogerna och relationerna beskrivs ur olika perspektiv.

Vi ser att detta på ett bra sätt kan komplettera det material som finns i utbildningen. För att inte hamna i allt för starkt kulturrelativistiskt hänsynstagande behöver berättelserna stärkas upp med en tydlig koppling till barnkonventionen, mänskliga rättigheter och det lagrum som finns.

5.2.3 Underlätta och guida till efterarbete

Av de intervjuade deltagarna är det inte någon som under eller efter webbutbildningen haft en gemensam diskussion eller reflektion runt innehållet. De har exempelvis inte nyttjat det material som finns som stöd i *Kunskapsbanken*.

Vi ser att det efter genomförd utbildning behövs någon form av påminnelse eller tydlig hänvisning till att nyttja materialet som finns i Kunskapsbanken. Nedan följer tre förslag på kompletteringar som kan göras:

- E-postutskick till dem som genomfört utbildningen med påminnelse.
- Bryt loss reflektionsövningar och stödmaterial och gör dem till en egen utbildningsmodul som riktar sig till en arbetsgrupp eller ett arbetslag som går utbildningen tillsammans. Detta mot bakgrund av att det på så sätt blir tydligare för både deltagare och ledning att det är ett arbetsmoment som kvarstår och ska göras. På så sätt blir det kanske också lättare att tid avsätts för att genomföra denna modul tillsammans.
Vårt antagande är också att istället att arbeta vidare med frågorna skulle underlättas om deltagarna guidades igenom denna modul på likvärdigt sätt som under själva utbildningen.
- Kombinera webbutbildningen med föreläsningar (fysiskt eller digitalt), där det också ingår diskussioner runt teman i utbildningen. Att kombinera utbildningen med föreläsningar är något som efterfrågats av deltagare som också gärna genomför aktiviteten tillsammans med personal från andra kommuner och regioner.

Att reflektera med personal från fritidsgårdar i andra kommuner kan ge inspiration och energi samt att deltagarna får ta del av andras synsätt som kan stärka och bygga på momentumet att komma till handling.

Med att webbutbildningen paketeras (bundlas) med föreläsningar och diskussioner blir det tydligare för både deltagare och ledning vad som ingår och med det också lättare att tid avsätts för genomförandet.

Genom paketeringen och med att utbildningen genomförs digitalt, så möts fritidsgårdarnas situation med begränsade resurser (ekonomiskt och tidsmässigt) upp.

5.2.4 Samverka på systemnivå för ett heltäckande agerande

Varje gång ett barn eller en ungdom drabbas av hedersrelaterat våld eller förtryck har insatserna kommit för sent. Om insatserna ska göras utifrån barnets bästa, handlar det främst om att föregå så att hedersrelaterat våld och förtryck inte överhuvudtaget får ta plats. För att stävja hedersrelaterat våld och förtryck behövs insatser som görs i ett tidigt, förebyggande skede, ske på systemnivå.

I samband med att skollagen har stärkts när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är vår rekommendation att MUCF tillsammans med Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck och Skolverket med flera myndigheter och intresseorganisationer får ett än mer dedikerat uppdrag att utifrån ett helhetsperspektiv jobba proaktivt med kunskaps- och värderingsarbete. Arbetet bör utgå ifrån ett ekosystem där samtliga berörda kontaktpunkter med aktörer är delaktiga (såsom sfi, vuxenutbildning, förskola, skola, kommunernas mottagningsenheter, arbetsförmedling, socialtjänst samt religiösa samfund). Uppdraget bör ha fokus på att tillsammans stå upp för våra demokratiska principer och värna om barnkonventionen, mänskliga rättigheter, jämställdhet, rätten till frihet och lek, rätten och friheten att älska den man vill.

Både i denna och i flera andra undersökningar vi genomfört som anknyter till en mångkulturell kontext möts vi av att de demokratiska principerna inte upprätthålls för att undvika att hamna i kollision. Det uppstår förskjutningar och anpassningar när det gäller barns och ungdomars möjligheter att leva ett fritt liv och ha en meningsfull fritid. Det förekommer exempelvis en acceptans av anpassningar för att ge ungdomar möjlighet att läsa den litteratur de vill, att fritt kunna ta del av kunskap om sex och samlevnad, att kunna delta på idrottslektioner osv. Indirekt innebär detta att vi accepterar att det finns olika måttstockar för vilka rättigheter som gäller för olika barn och ungdomar.

Referenslista

Ehn, Billy & Lövgren, Orvar (1996). *Vardagslivets etnologi: Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Stockholm, Natur och Kultur.

Regeringens proposition 2019/20:131, *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*.

Om Splitvision Research

Splitvision Research är ett etnografiskt undersöknings- och utvärderingsföretag och vi som arbetar i företaget är utbildade socialantropologer/etnologer och följeforskare.

Vi genomför undersökningar och utvärderingar där våra uppdragsgivare vill nå en djupare och bredare kunskap om företags och kunder. Grunden i vårt arbete är det etnografiska hantverket. Med hjälp av det kan vi förstå människors beteenden på djupet och sätta dem i relation till den kulturkontext som de ingår i.

Vi har kunskap och metoder för att kunna analysera och förstå komplexa och känsliga sammanhang.

Vi är ett oberoende konsultföretag. Företaget startade 2001 och vi är det företag i Sverige som har arbetat längst med etnografiska undersökningar och utvärderingar.

I egenskap av socialantropologer och etnologer kan vi skapa förståelse för hur tillvaron upplevs ur användarnas perspektiv. Som vi ser det är det en viktig grund vid alla former av utvärderingar och undersökningar.

För mer information besök gärna vår webbsida:
www.splitvisionresearch.se

Ni är även varmt välkomna att kontakta oss:
Nancy Aponno: 0730-39 78 33, nancy@splitvisionresearch.se
Jonas Modin: 0702-24 24 70, jonas@splitvisionresearch.se